

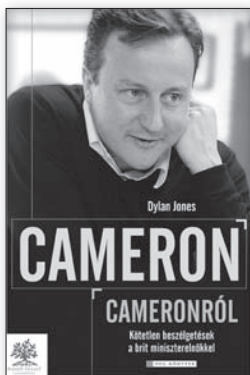
interjúkötete, amely a némileg félrevezető magyar alcím ellenére még a 2010-es választás előtt készült. A kötet maga is ennek fényében értelmezendő: az (átlag)olvasó kíváncsiságának kielégítése mellett elsődleges célja, hogy minél kedvezőbb színben tüntesse fel a miniszterelnök-aspiráns új pártelnököt. Ez pedig alapvetően meghatározza mind Jones szubjektív, időnként terjengős bevezetőinek, mind az egymást követő interjúknak a hangvételét, melyek egy éven keresztül készültek, általában egy-egy fontosabb politikai esemény alkalmából.

Az egyáltalán nem meglepő, hogy egy verbeli politikus mindig politikusként nyilatkozik meg, de jelen esetben a kérdező sem törekszik a kiegyensúlyozottság akár legcsekélyebb látszatára. Jones rendszeresen „alá kérdez” interjúalanya, és saját véleményét sem rejt véka alá, különösen ami az éppen regnáló miniszterelnököt, Gordon Brownt illeti. A gyakran személyeskedő kritika (Cameron ennél visszafogottabb) a politikai bulvár világát idézi, ahogy a beszélgetések számos egyéb momentumai is. A közéleti vonatkozású témák mellett nemcsak a Cameron család

mindennapjairól értesülhetünk, hanem például arról is, hogy mi a pártelnök kedvenc *sitcom*-sorozata, hogy az AC/DC-t vagy a Led Zeppelint kedveli-e jobban („– AC/DC. – Rossz válasz”) és hogy milyen a személyes benyomása Madonnáról.

Mindez azonban nem kell hogy eltántorítsa a brit politika, sőt általában a politika iránt érdeklődőket. A kötet kiváló lenyomata annak, miként kell egyensúlyoznia egy kvalitásos politikusnak (még egy törőlmetszett torynak is – bár többen vitatják, hogy Cameron valóban az volna) napjaink erőteljesen mediatisált közéletében. Ha még nem győződünk volna meg róla, újabb bizonyítékát nyerhetjük annak, hogy a politika egyre kevésbé az esz-

mék és egyre inkább a személyiségek csatája. Az ön-pozicionálás mellett persze egyáltalán nem mellékes a közvetített politikai üzenet sem. Különösen tanulságos, miként fogalmazza meg Cameron pártja álláspontját, s főként hogy milyen „engedményeket” kell tennie konzervatív elődeihez képest, hogyan kell idomulnia a közgondolkodáshoz (közismert gúnynevének megfe-

lősen már-már „David Cameronként”) a multikulturális és politikailag korrekt Nagy-Britannia nyilvános terében. Ebben a tekintetben az interjúkötet többet árul el a demokratikus politika természetéről, mint megannyi vegytiszta politikai filozófiai értekezés.

Tanulásként pedig azt is lezűrhetjük, hogy a politika változékony világában semmit sem lehet előre kiszámítani. Az interjúkészítő minden hurráoptimizmusa dacára (mely a kötet végéhez, vagyis időben a parlamenti választásokhoz közeledve egyre fokozódik) a 2010-es megmérettetés korántsem bizonyult sétagaloppnak. A konzervatívoknak végül nem sikerült abszolút többséget szerezniük, ezért a brit politikai életben szokatlan módon koalíciókötésre kényszerültek a liberális demokráciával, s ennek következtében az új miniszterelnöknek a remélnél jóval szűkebb mozgástérrel kellett munkához látnia egy, a szigetországban is válságos időszakban. Azt tehát, hogy valóban eredményes volt-e Cameron stratégiája, s hogy győzelme nem bizonyul-e pírrosznak, csak az idő fogja majd eldönteni.

PÁPAY GYÖRGY

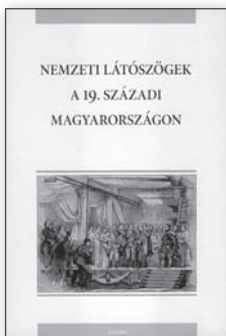
(Fordította Takács Zoltán,
HVG Könyvek, Budapest,
2011, 360 oldal, 4900 Ft)

Nemzeti látószögek a 19. századi Magyarországon

Szinte már megszokhattuk, hogy az Atelier Magyar–Francia Társadalomtudományi Központ gondozásában a 2000-es évek elejétől Atelier Füzetek, később pedig Atelier Könyvtár elnevezéssel megjelenő sorozatban rendre izgalmas, a hazai társadalomtudományi gondolkodást – potenciális hatásukat tekintve legalábbis – a progresszív nyugati irányzatokhoz közelítő munkák jelennek meg. A sorozat kétségtelen sokszínűsége mellett is jól kitapinthatónak tűnik egy következetesnek mondható kiadói szándék, amely egyrészt arra irányul, hogy e kötetek a hazai olvasóközönség, illetve a szakma számára betekintést nyújtsanak azon kérdések, problémakörök és trendek világába, melyek a kortárs nyugat-európai (főként francia) társadalomtudományokat és történetírást meghatározzák, másrészt pedig – aktualitásuktól függetlenül, de az előbbiektől elválaszthatatlanul – hiánypótló munkák megjelentetését célozza meg. Kiemelt területnek tűnik a modern nemzet problematikája, amit az is jelez, hogy a sorozatban eddig két, a nacionalizmuselméletek diskurzusában megkerülhetetlennek számító szerző, Benedict Anderson és Rogers Brubaker egy-egy műve is megjelent már.

Ez utóbbi tendenciába illeszkedik a sorozat legutóbbi darabja is, ezúttal azonban a 19. századi magyar(országi) nemzetépítés néhány empirikusan megragadható mozzanata vonatkozásában. Összefoglaló jelleggel és némileg fellengzősen úgy is fogalmazhatnánk, hogy egy olyan munkáról van szó, amelynek egyes rész tanulmányai a 19. századi nemzetépítés giga-beszédfolyamának azon partikuláris „aldiskurzusai” közül tárgyalnak néhányat meghatározott (társadalom-, illetve kultúrtörténeti) aspektusokból, melyeket akár a nemzetet megéneklő nagy kórusmű egyes szólamaihoz is hasonlíthatnánk.

Mint tudjuk azonban, a hasonlatok sántítanak, és nincs ez másként ezúttal sem. E „szólások”, a reflektált politikai gondolkodás, a tankönyvirodalom, a statisztika vagy éppen a divatról szóló korabeli diskurzus egyes szegmensei (hogy csupán néhányat említsünk) mind-mind lehetőségterei voltak a modern nemzet alakuló közösségi elképzelésének, azonban, talán a politikai gondolkodást kivéve, nem *sui generis* voltak azok, hanem inkább csak – persze különböző fokon és erősséggel – magukban rejtették a potenciált, hogy a nemzeti diskurzus 19. században

megélnékül, mind grandiózusabbá váló folyamához hozzátegyék a magukét. A hasonlat provizórikus mellőzésével elkerüljük azt, hogy a modern nemzetet egy teleologikus folyamat végtermékeként állítsuk be, és inkább a történeti folyamat esetlegességét, sokszínűségét és soktényezős voltát hangsúlyozzuk. Ez pedig éppenséggel egy olyan mozzanat, amely a kötet egyik elméleti sarokpontját képezi, és amelyet kár lenne holmi fellengzős hasonlatok oltárán feláldozni. Már csak azért is, mert a könyv legfőbb erősségének talán éppen az tekinthető, hogy a nemzet képe konstrukciós-kollektív megalkotásának egészét, illetve annak egyes diszkurzív szegmenseit (a cím szóhasználatával élve: a „nemzeti látószöveget”) egy olyan természetes befejezetlenségben ragadja meg, amely egyrészt a folyamatjellegét és a képlékenységet húzza alá, másrészt a mozaikszerűségből adódó pluralitásra és heterogenitásra irányítja a figyelmet.

Az ideál, melyet a korabeli értelemvilág egészét domináns módon befolyásoló és meghatározó nacionalista beszédmódokban a homogenitásban és kontinuous minőségében elképzelt Nemzet testesít meg, éles ellentétben áll a partiku-

lárís diskurzusok eseti sokszínűségével és szakadásával. Miközben ezek a tudatosság különböző szintjein mozogva pontosan az ideál konkrét megvalósításán fáradoznak, észrevétlen és paradox módon – végül részben mégiscsak engedve sánta hasonlatunk csábításának – éppen azokat a szólásokat testesítik meg, amelyek által a nemzet *elképzelt, szerző nélküli, polifón kórusműve* a maga elvont konkrétságában, mint *szövegek végtelen hal-maza* csendül fel.

HÖNICH HENRIK

(Szerkesztette Albert Réka, Czoch Gábor és Erdősi Péter, *Atelier Magyar–Francia Társadalomtudományi Központ, Budapest, 2010, 376 oldal, ármegjelölés nélkül*)

HANS ULRICH GUMBRECHT: *A jelenlét előállítására* *Amit a jelentés nem közvetít*

Hans Ulrich Gumbrecht Amerikában élő német irodalomtudós 2004-es könyvének magyarra fordítása mindenképpen eseménynek számít a hazai humántudományi életben. A kötet új távlatokat nyit meg az olvasó számára, párhuzamosan összegezve az európai szellem-tudományok történetében az elmúlt száz évben végbement változásokat, illetve új alternatívákat kínálva.

Gumbrecht eredetileg a hermeneutikai iskola képviselője, ám kései írásaiban erős bírálat is illeti azt. *A jelenlét előállítására* szintén kritika a hermeneutikai iskola erős jelentéscentriskussága, az emberi elmében megteremtődő mentális struktúrák elsődlegességének túlhangsúlyozása felett. Gumbrecht hangsúlyozottan nem ítéli el a szellemtudományi iskolát, melyhez egykoron maga is tartozott, nem számol le vele, csupán bírálatot illeti, felhívja a figyelmet egyes lehetséges túlzásaira, visszasságaira. Alaptézise nem más, mint hogy az emberi létezés és értelem nem csupán elvont mentális struktúrák összessége, hanem vannak erős fizikális, a külső valóságból származó, *jelenlét* természetű aspektusai, melyeket a mentális struktúráként konstituálódó jelentések nem képesek közvetíteni.

Kötetének első fejezetében a szerző az anyagságról, a materialitásról értekezik, összegezve, voltaképpen mit is nevez nemhermeneutikai értelemben vett *jelenléthatásoknak* – az emberi szubjektumot érő olyan külső, fizikális ingereket, melyeket nem vagyunk képesek pusztán mentális síkon, nyelvileg értelmezni. A második fejezet számot vet az európai szellem-tudományok elmúlt száz-százötven évében bekövetkezett gyökeres változásokkal, a metafizikai hagyomány destrukciójával és annak következményeivel. A harma-